

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várud-utca 2127.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. **Hirdetések** díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.

Tartalom. Az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegye végzése a beregi indítvány ügyében. — A „Magyar Prot. Tud. Irod. Társ.” alapszabály-tervezetéhez. Csiky Lajos. — Tárca. Olvasni való egyebeknek is, de főképp theologus ifju uraknak. Szücs István. — Az igazság érdekében. Szikszay József. — Válasz Kiss Albert urnak. G. K. — Egyházigazgatási számadás, egyházmegyei számvevőszék. Marjai Péter. — A békés-bánáti egyházmegye tavaszi közgyűlése. Csiky Lajos — Irodalom. — Különfélék.

Az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegye végzése a beregi indítvány ügyében.

Beküldetett hozzánk az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegye 1887. április 13-án H.-Hadházon tartott gyűlése jegyzőkönyvéből a 36. szám, mely a beregi egyházmegye ismert indítványával s a szathmári egyházmegye hasontárgyu végzésével foglalkozik. Volt már e tárgyról röviden szó lapunk mult havi 17. számában, hol az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmegye közgyűléséről beküldött referátát közöltük, de, a tárgy közérdekű jellegét tekintve, szívesen kiadjuk a végzést következő egész terjedelmében.

Esperes beterjeszti a beregi egyházmegye 1887. márcz. 15—17. napjain tartott közgyűlése 15. sz. végzését, melyben egyházmegyénk közgyűlését, — a konventi képviselőknek az egyházak presbyteriumai által leendő választása tárgyában, — arra hívja fel, hogy velük együttesen tegyen lépést s hozzon határozatot a főt. egyházkerület 1886. 33. sz. azon végzése ellen, melyszerint a konventi képviselők az egyházkerület közgyűlése által választának.

Ezzel kapcsolatban a szathmári egyházmegye hasontárgyu s 1886. szept. 21. 22. napjain tartott gyűlése 4. sz. végzését is beterjeszti, melyek felolvasása után Soltész László egyházmegyei tanácsbíró következő határozati javaslatot adja be:

„Egyházmegyei közgyűlésünk a beregi testvéregyházmegye felhívására testvéries nyíltsággal kijelenti, hogy

magát a vitatott ügy érdemét illetőleg a főt. egyházkerület és mélt. konvent álláspontját teljes mérvben helyesli és hogy még az ügy érdemétől eltekintve is, a testvéregyházmegye ezen végzését egyfelől czéltévesztettnek, másfelől igen sajnálatosnak itéli. Czéltévesztettnek nem csak azért, mert e végzés értelmében az egyes egyházmegyék az egyházkerület kikerülésével teszik meg a konventre felterjesztéseiket: e felterjesztések a konventi 1886. 10. sz. végzés első indokánál fogva most sem vétetnének tárgyalás alá; hanem azért is, mert még ha a törvényszabta uton, az egyházkerület útján lenne is az ügy felterjesztve: ugyanazon konventi végzés második indokánál fogva az ügy a konvent által megoldva ugy sem leendne. De igen sajnálatosnak is itéli közgyűlésünk e végzést, mert míg egyfelől a felsőbb hatóság iránt e végzésben hangoztatott hódoló tisztelet és bizalom ezen tény által nem csak nem bizonyittatik, sőt még az egyházkerület többi egyházmegyeiben, egyházaiban is megingattatni czéloztatik: addig másfelől ev. ref. egyházunk autonómikus jogai megvédése és a tételes törvények érvényben tartása és alkalmazása ezen végzés pártolása által állittatván elérhetőnek: ez eljárás által a beregi testvéregyházmegye oly térre lép, a mely a maga által is bizonyára nem szándékolt és nem helyeselt izgatással határos. Ezek folytán indítványozza, hogy mondja ki egyházmegyei közgyűlésünk, miszerint a beregi testvéregyházmegye hivatolt végzéséhez pártolólág nem járul.

A mi a szathmári egyházmegye hasontárgyu végzését illeti, indítványozza, hogy miután a főtiszt. és mélt. konvent 1886. 10. sz. végzése által ez ügyben már intézkedett: mondja ki közgyűlésünk, hogy e tárgyban határozathozatal szüksége fenn nem forog.“

Végzés. Közgyűlésünk a beterjesztett határozati javaslat alapján kimondja, hogy a beregi testvéregyházmegye megküldött jegyzőkönyvi cikkében foglalt ügy érde-

mét illetőleg a főtiszt. és mélt. konvent álláspontját teljes mértékben helyesli és hogy még az ügy érdemétől eltekintve is, a testvéregyházmegye ezen végzését céltévesztettnek itéli. Céltévesztettnek, mert e végzés értelmében az egyes egyházmegyék az egyházkerület kikerülésével tévén meg a konventre felterjesztéseiket, az 1886. 10. számú konventi végzés első részének indokánál fogva most sem vétetnének tárgyalás alá; hanem azért is, mert még ha a törvényszabta uton, az egyházkerület útján lenne is az ügy felterjesztve: ugyanazon végzés második indokánál fogva az ügy a konvent által most sem lenne tárgyalva.

Ennélfogva úgy a beregi, mint a szathmári testvéregyházmegyék ezen végzéseire, miután a konvent 1886. évi gyűlése 10. sz. végzése által e tárgyban már intézkedett: újabb határozat sürgetését egyáltalában nem látja szükségesnek.

A „Magyar Protestáns Tudományos Irodalmi Társaság“ alapszabály-tervezetéhez.

II.

További észrevételeink, mint előre jeleztük, kevésbé lényegesek, de eléggé fontosak arra nézve, hogy esetleg majd előszóval is felhívjuk azokra az alakuló s az alapszabályokat véglegesen megállapítandó közgyűlés figyelmét.

A 3. §-ban az „esperességek“ szó helyett sokkal jobb, mert mindenkit kielégítő az „egyházmegyék“ szó.

A 17. §. azt mondja, hogy „az igazgató választmány ... meghatározza a tisztviselők díját“, — holott az egész III. szakaszban csak a titkár részére helyeztetik kilátásba a Társaság pénzerejéhez mért tiszteletdíj. Nagyon meg fogja ezt érdemelni a titkár s igen erős embert kell majd ezen tiszteleti állásra kiválasztani. De a tervezet itt nem eléggé korrekt s az alapszabályt helyesebben kell formulálni.

Ugyancsak a 17. §-ban azt olvashatjuk, hogy az „igazgató választmány ... a szükséghez képest havonként üléseket tart.“ Kivánatos az ügy érdekében s főleg a vidéki választmányi tagokra tekintettel, hogy ne legyen nagyon sok ilyen ülés s hogy azoknak tartási ideje egyszermindenkorra pontosan előremeghatározottassék. Azt pedig teljes örömmel vesszük tudomásul, hogy az előbbi tervezettől eltérőleg a választmányba 30 vidéki tag leszen beválasztandó. A főváros embereinek előnyeit szívesen beösmernék, de azt nem tartottuk volna méltányosnak, ha a budapestiek épen annyi szavazattal bírnának a választmányban, mint az egész ország reformátusai. Hogy amazok így is előnyben lesznek, az természetes — de ebbe, ilyen módon már készséggel bele nyugszunk.

A közgyűlés tárgyai közé, a 23. §-ba beveendőnek véljük a közérdekű tudományos felolvasásokat is. A 21. §. szerint — ismét nagyon helyesen, — „a protestantismus főbb helyeiről érkezendő esetleges meghívásokra“, mintegy vándorgyűlések lesznek tartandók, vagy legalább az ilyen közgyűlésezés épen nincsen a tervezetben kizárva. Kivánatos, hogy a Társaság minél több tagot nyerjen meg s ezt a vidéken épen a közérdekű felolvasások által lehet

leginkább biztosítani. A tervezetben megjelölt közgyűlési tárgyak, nézetünk szerint, nagyon kevésbé érdeklik a nagyközönséget s nekünk minden tisztes eszközt föl kell használni nemes érdekeink, céljaink előmozdítására.

A 29. §-ban szeretnők olvasni, hogy a Társaság részére egy állandó helyiség fog berendeztetni a gyűjtött és ajándékozott egyháztörténelmi okmányok, naplók stb. elhelyezésére. Egy magyar protestáns történelmi muzeum alapjának megvettetése lebeg itt, mint elérendő cél előttünk.

Ezekben mondtuk el szerény észrevételeinket az alapszabály-tervezetre. Fájna nekünk, ha bárki is helytelen célzatu intenciót vetne szemünkre.

Mi oda fogunk sorakozni a kibontott zászló alá s erőnkhez képest elő igyekezünk mozdítani a Társaság szent érdekeit. De rossz politikának tartanók, ha csak néhány történetbuvárnak adatnék tágasabb tér szellemi kincseinek közzé tételére s a mindenesetre sokkal nagyobb irói közönség, melynek nem a történelem a szakmája, háttérbe szorítottatnék.

Hadd induljon az egész csatavonal harcza! Nagyobb lesz úgy a Társaság iránti rokonszenv, általánosabb az érdeklődés. Ez pedig erősen figyelembe veendő anyagi tekintetből is, mert a szellemi téren elérendő sikernek egyedül az anyagi támogatás a teljes biztosítéka.

Csiky Lajos.

T á r c z a.

Olvasni való egyebeknek is, de főképp theologus ifju uraknak. *)

I.

A Gergely-féle naptár szerint az Ur 1850-ik évének január 7-ik napját írta volt a keresztyén világ. Régi időnek mondhatni, a mennyiben akkor, kivált ifjabb olvasóim közül többen még a világon sem voltak. Pedig én már akkor 10-edik évre folytattam volt debreczeni főiskolai jogtanári hivatalomat. Tehát 1850-ik év január 7-ikét írták. Zordon téli idő volt nemcsak a kültermészetben, hol a melegét vesztett nap hamvas felhőkben rejtezte, sűrű vastag pelyhekben lomhán hullott a hőtömeg a fagyos földre; de zordon volt az idő a kedély világában is, mert a közelebb elenyészett 1849-ik évi gyászos eseményeknek keserű emléke önsúlylyal nehezkedett a honfikeblekre. A járókelők busan, szóltanul mentek el egymás mellett, az ismerősök csak keletlenül köszöntötték egymást, kiki magába zárkózott kívánt lenni, tünődve a jelen és jövő miatt. A szólásszabadságot akadályozni igen, de a gondolkozást, könyvezést és sóhajtást eltiltani nem adatott hatalom emberi erőnek. Én épen bizonyos iskolai ügyek elintézéséből tértem hivatali lakomba, a midőn szállásomra a postás betoppanva, táskájából egy meglehetősen terjedelmű levelet nyújtott kezeimhez. Meghökkenve vettem át a levelet, melynek külborítékán francia nyelven hozzám intézett címet olvastam s a levél

*) Nagy örömmel és köszönettel fogadtuk ez érdekes és nagy fontosságú cikket a kitűnő nevű írótól s ajánljuk azt minden olvasóink szíves figyelmébe. Szerk.

átfüstölve, össze-vissza szurkálva Várnából 1849. decz. 25. keletkezve s utját tévesztve Bécset, Budát is bejárva, kerülő utakon érkezett Debreczenbe.

Kiváncsian bontván fel a külborítékot, a bent rejtett levélnek végén névaláírásul im ezt olvastam: Szilágyi Dániel hajdu-hadházi predikátor fia, Tiszay Dániel bihar-tordai lelkész fia, Veres Sándor sarkadi lelkipásztor fia, előbb debreczeni collegiumi volt deákok, később mindhárman magyar volt honvédtisztek. Miként a névaláírásból kitetszett, a terjedelmes levél szövegét mindhárman közösből irták, a mennyiben a levélnek egyharmadrészét egyik, másik harmadrészét másik, harmadik harmadrészét pedig a harmadik irta. Állott pedig a levél tartama háromjok viszontagságos életének elpanaszlásából. Elő volt t. i. adva a levélben, miszerint a temesvári vesztett csata után az a csapat, melybe mindhárman osztva voltak, hátrálva Lugosnál ütközetet kísérelt meg sikertelenül, mely után a csapat szétszóródván, menekült kiki, a merre tudott. Ők hárman több számtalanokkal Orsovánál román területre menekültek, honnan Kalafáton keresztül a Dunán át az akkor még török által birt Bulgáriának Viddin városa alatt, kint a mezőkön a bekövetkezett hideg őszi esőben, megviselt ruhájokban, részint sátrakban, részint azok nélkül, sokat éhezve, mindent nélkülözve tengették sanyaru életüket. És kevésbe mult, hogy ők is az osztrák kormány által Hauszláb cs. k. vezérőrnagy parancsnoksága alatt leküldött dunai gőzösökön a több ezernyi visszajönni kívánó honvédekkel haza nem tértek s e szándékukban csakis az osztrák ezredkebe való besorozástól való irtóztatás tartóztatta vissza őket. Viddinből a török kormány által Sumlába menni parancsoltattak, holott is nem sok ideig tartózkodva, miután a Kiutahiába internált Kossuth az általa török kormány engedelméből kiszemelt pár százról álló kíséretével Kis-Ázsiába vitetett, a többiek s azok között ők is a török kormánytól nyert vékony utavalóval ellátva, a szélrózsa minden irányába eltávozni parancsoltattak. Így jutottak ők mindhárman Várnába, a hol Szilágyi Dániel egy török basa istállójában, mint lovászsegéd, Tiszay Dániel egy tekintélyes bolgár szabómester üzletében, mint szabósegéd, Veres Sándor pedig egy gazdag örmény bankár kertjében, mint kertészsegéd lévén alkalmazásban, érdemelték ki nagy keservesen tápláltatásukra szolgáló napi béröket.

Leirták továbbá ugyanazon levélben, mikép ők hárman decz. 25-én eső karácson napján, mint a keresztyén világ egyik legnagyobb ünnepén, a bolgár szabómester által engedélyezett helyiségben összejöve s az evangyéliomi azon meghagyásra, hogy „a hol ketten-hárman lesztek, ott az Urat dicsérjétek“, megemlékezve, innepi istentiszteletet rögtönöztek s a karácsonyi innepi dicséretnek mind szövegét, mind dallamát mindhárman mint predikátorfiuk könyv,-illetőleg kóta nélkül tudva, Veres Sándor énekvezérlete mellett buzgó áhitattal énekelgettek, Szilágyi Dániel pedig azon predikációt, melyet mint kollégiumi volt deák legátus korában karácson ünnepén elmondott volt, elszavalta, Tiszay Dániel pedig a hallgatóságot képezte. Megirták azt is, hogy istentiszteletök végződésével kedves hazájoknak sorsa, honn maradott ismerőseik s hazájokba miként juthatások lett tárgya beszélgetésöknek s midőn mindhárman ekkép a honvágytól epeztve, könyezni kezdettek, egyszerre mintha előre összebeszéltek volna,

magokra alkalmazva a XLII. zsoltár utolsó versét, rázendítették ilyeténképen:

Én lelkem mire csüggedsz el?
Mit kesergesz enyire?
Bizzál Istenben, nem hágy el,
Kiben örvendünk végre.
Ő nekünk vigasztalást
Nyujt kedves szabadulást.
Édes hazám kebelébe
Visszajuttat még az Isten!*)

Szűcs István.

(Folyt. köv.)

Az igazság érdekében.

G. K. urnak e lap 17-ik számában megjelent „Reakció az egyházban“ című cikkének minden sorai oly igazságokat tartalmaznak, — két sor kivételével, — hogy azokat részemről is teljesen osztom és aláírom. Így gondolkoztam a mult év őszén én is. midőn az érmelléki egyházmegyét is hasonló rossz szellem kísérette, midőn itt is indítványozva lett, miszerint az egyházkerületre küldendő képviselők, utasítással láttassanak el; az igazság érdekében azonban, örömmel kell helyreigazítanom fentirt cikk azon két sorát, melyben az iratlik, „hogy az érmelléki egyházmegye már korábban ugyanily értelmű határozatot fogadott volna el“, mint közelebb elfogadott a debreczeni.

Talán épen az én csekély személyem által tett közbeszólás folytán tért el egyházmegyénk az utasításadástól, midőn tölem kitelhető erélylyel hangoztattam, mikép a gondolkodás szabadságát, a szabad véleménynyilvánítást elfojtani egyáltalában nem illik hozzánk, — hanem, ha már csakugyan erőt vett rajtunk a pártoskodás szelleme, ám válaszszon az egyházmegye olyan küldötteket, a kikben megbízik és ez uton is biztosítva lehet arról, hogy képviselője az egyházmegye többségének véleménye szerint fog szavazni.

Bocsánat tehát, de az érmelléki egyházmegyén oly szégyen nem esett, hogy képviselőit utasítással látta volna és látná ma is el. Sajnálui lehet valóban, hogy a debreczeni egyházmegyei gyűlésen ilyesmi észrevétel nélkül megtörténhetett s megvallom, szinte magam is szégyenkedem a miatt, mert hiszen azon egyházmegyében sok lelkészbarátom van, kik, azt hiszem, vagy nem voltak jelen, vagy az édes beszédűt elkábultak; mert férfias bátorságukat ösmerve, elképzelni is alig lehet, mikép engedhették a trójai lovat behurczolni, melynek gyomrából furcsa állatkák jöhetnek még napvilágra.

Ha a debreczeni egyházmegye ily példával jár elől, — a melytől pedig szoktunk s szoktak mások is tanulni, — féltő, hogy mások is követni fogják s az egyházkerületi gyűlés valóban nem lesz egyéb, mint szavazat-összeszámoló gyűlés; az egyházmegyék gondolkodnak s határoznak, az egyházkerületnek csak a szentesítés joga s kötelessége marad fenn.

De hát vajjon utasítás mellett, lehet-é majd minden egyházmegyét képviseltetni? Itt a mi egyházmegyénk világi tanácsbírái nyiltan kimondták, — egynek kivételével,

*) A vers két utolsó sorát refrainül kétszer ismételve, majd egymás nyakába borulva, sirtak igen keservesen.

— hogy utasítás mellett képviselőseget nem is fogadnak el, mert önérzetüket sértené, ha csak szavazó gépekül küldetnének el. Gondolkozhatnak mások is így s teljesen hiszem is, mikép a ki a vélemény szabadság nagy kincsének kellő becsülője, az ily utasításféle járomba nem is hajtja fejét.

Egész felszólalásom célja különben csak az, hogy az érmelléki egyházmegyéről irt téves értesülést helyreigazítsam s másfelől, hogy annak részéről is kifejezést adjak, mikép a fenforgó tárgy komoly figyelmet érdemel, messze kiható következményeket rejt az magában s nem más célja van: mint előre is biztosságot szerezni a felől, hogy bármely ügyben való szavazás esetére, hány szavazattal rendelkezhetik az uralomra vágyó párt.

Szalacs, ápril 27.

Szikszay József.

Válasz Kiss Albert urnak.

Kiss Albert ur nagyon könnyed választ ad e lapok legközelebbi számában azon támadásra, melyben legujabb egyházipolitikai sakkhuzását elítéltem. Szerinte valótlan-ság, személyeskedés, gyanusítás mindaz, a mit mondtam.

Ki kell jelentenem, hogy sem a személyeskedés vádja, sem azon sajátos polemikus modor, melylyel egy igen fontos elvi jelentőségű kérdésben tett elég őszinte és világos felszólalásomat egy halmaz valótlan állításnak nevezi, el nem riaszt attól, hogy ezentul is fel ne szólaljak egyházam érdekében, a melyet a gyanusítások és izgatások által rettegve látok a veszedelem lejtője felé, az üres phrasisok és autonomikus agitatók birodalmába sodratni.

Mert nem kevesebről van szó, mint hogy a tiszántuli egyházkerületben évek óta tervszerűleg, mesterségesen terjesztetik a gyanusítás rendszere és a templom körül több helyen ott kufarkodik az autonomikus egyházipolitikai pártoskodás. Ha egyéb vészes következése nem volna is ennek, mint az, hogy látnunk kell, hogy e miatt egyházunk mennyi buzgó tagja kedvetlenedik el és vonul vissza az egyházi ügyektől, már ezért sem hagyhatnánk szó nélkül.

Azt is kijelentem, hogy nekem K. A. ur személye ellen semmi haragom, a mint én ezt neki magán uton már régebben teljes őszintén tudtára is adtam, sőt barátságban töltött ifjusági esztendőjök jó emlékei kapcsolnak hozzá, a melyeket én utasítás nélkül is tiszteletben tartok, bár nem érzem magam kötelezve azok szerint szavazni. Épen úgy gondolkoztam rajta, mint Brutus, miként lehetne Caesar lelkéhez férni a nélkül, hogy testét bántsa, de nem lehet módját találni. Az egyházipolitikai agitálás eszközei — a melyeknek egyike volt a debreczeni traktus gyűlésén végrehajtott kortesfogás — annyira az ő kezében vannak összpontosítva, a szálak annyira hozzá vezetnek, hogy lehetetlen nem őt, mint főintézőt tenni felelőssé és támadni meg. Nem annyira elvek harcáról van itt szó, hanem egy propaganda terjesztéséről, a mely egyházunkat veszedelemmel fenyegeti.

De vegyük sorra tagadásait.

1. Valótlanak nevezi Kiss A. ur azt is, a mire támadásomat alapítom. A jegyzőkönyv szövegezését én épen olyan kevésbé ismertem, mint Kiss A. ur, tehát annak szavait nem idézhettem. Hanem indítványának és egész fellé-

pésének jól utána jártam, azóta ismételve és állithatom most is, hogy annak lényege, célja teljesen az, a mit mondtam, csak a veszedelmes, de szükségképeni consequentiákat vontam ki belőle. Feltehetné rólam, hogy nem hagyom magam tévutra vezetett, midőn valamiért felszólalok, sem gyanusítani nem akarok alaptalanul. Ha azonban Kiss A. ur indítványa csak arra céloz, hogy az egyházmegyei küldöttek, (az esperes és gondnok nem küldöttei, hanem hivatalból tagjai az egyházkerületi közgyűlésnek), vagy ha jobban tetszik, az egyházmegyei közgyűlés küldöttei a superintendentián, úgy tartsák tiszteletben a traktus többségének véleményét, mint p. o. én a Kiss A. urét, vagy ő az enyémét, tehát minden tanácskozási és szavazási megszorítás és minden erkölcsi pressió érzete nélkül és ha ő ezen értelemben egy pótló indítvánnyal is fellép a debreczeni egyházmegyében, akkor én csakugyan tévedtem és tőle bocsánatot kérek; sőt akkor azt is bevallom, hogy az egészet nem értem.

2. K. A. urnak második valótlan-sági állítása csak a megszorult politikus kisiklani törekvése. Alapszik pedig nem egyeben, mint azon, hogy én egyházmegyei, nem pedig egyházmegyei közgyűlési küldötteknek neveztem azokat, kik K. A. ur szerint utasítással ellátandók. Azt hiszem, K. A. uron kívül senki se volt, a ki ne akarta volna megérteni, kikről van szó. Teljes elégtételnek veszem, hogy kénytelen volt ilyen kisszerű kibuvó ajtóhoz folyamodni. Ezért vizsgázásul kijelentem, hogy készakarva irtam fentebb „a superintendentián“, e helyett: „a superintendentiális közgyűlésen“ és szabadságot adok neki azt is valótlan-ságnak nyilatkoztatni.

3. K. A. ur azt is tagadja, hogy a vélemény szabadságot megtámadta. Erre csak azt felelem, hogy hiában tagadja. Avval pedig nincs mit dicsekedni, hogy a gyűlésen senki sem szólott ellene. Én ugyan ellene szólottam volna, ha ott vagyok (habár, a mint K. A. ur legjobban tudja, presbyter-ségig sem vittem egyházi fokozatomat), de alig vehetni rossz néven akárkinek, hogy rendszerezett, praeparált agitatóival szemben nem akar kellemetlen vitába ereszkedni, eshetőleg mint az autonomia, a gyülekezeti jog, a traktus méltóságának stb. ellensége tüntettetni fel. Egyik jele ez annak, a mit feljebb mondtam, hogy egyházunk tagjai elriasztatnak és elkedvetlenednek az egyháztól. De megérheti még K. A. ur, mert a dolgoknak is van nemezése, hogy az erőszakoskodás, az izgatás, még ha a törvényes külszint megtartja is, nem mindig szűli a keserűség elnémulását, hanem visszahatást is.

4. Tagadja K. A. ur azt is, hogy ő hozta volna be a tiszántuli egyházkerületbe a politikai korteskedés fegyvereivel való küzdelmet. Tagadását avval bizonyítja, hogy íme az alföldi nagy egyházakban még nem korteskedett. Azt hiszem, ha tenni akarná, sem igen sikerülne, legfőleg itt-ott támasztana zavargást. Mert az alföldi nagy traktusoknak, még ha részben egy politikai hiten vannak is K. A. urral, nem hiszem, hogy volna kedvök az autonomikus szemmalomharczba belemenni, de meg — a mi a földolog — ezen nagy traktusok egyházainak volt már módjukban bizonyos különböző alkalmakkal a K. A. keze nyomait tapasztalatból megismerni. Nem egyedül az önmegtágadás elve és erénye tehát az, a mi K. A. ur politikázását a nagy egyháztól távol tartotta, mert akkor Debreczenen is gyakorolta volna.

És nem olyan kicsinylendők azok a nagy egyházak és azoknak függetlenségi párti egyháztagjai, hogy K. A. urnak csak szólani kell hozzájuk, akár közvetve, akár közvetlen és azonnal a K. A. ur autonomia-mentő független egyházpolitikájának vontató kötelére mennek.

5. A mit K. A. ezen pontban mond, hogy részéről nem gyanúsítás, hanem szomorú való, azt pedig én vagyok kénytelen valótlanul állítani. Nem csak valótlan, hanem igazság is azt állítani, hogy iskoláinkra vonatkozó önkormányzatunk már csak névben él. K. A. ur teljesen politikai pártja gondolkodásmódja és jelszavaitól van áthatva és azt hiszi, hogy azokat épen úgy lehet és szabad használni az egyházra alkalmazva is, mint a politikában. Hova lett az az önkormányzat, ki adta el, ki mondott le róla? Bizonyosan a zsinat, konvent; vagy Tisza Kálmán, vagy még valószínűbben mindazok, a kik a Sinon-féle jajgatásokat nem hiszik, mert tudják, hogy a cél a fa-lónak Trójába bevitele. Persze, jobb lett volna a zsinatnak az állammal szemben rendezetlenül hagyni a tanításügy és a felügyelet kérdését és erőszakos törésig vinni a dolgot. Valótlan, hogy az egyes egyházak önkormányzati jogai napról-napra kevesbednek; de az igaz, hogy terhei és köteleiségei folytonosan növekednek. Istennek hála, igaz! és adjon az Isten erőt egyházunknak, hogy az egyház virulásával szükségképen és minden buzgó protestáns óhajta szerint együttjáró teheremelkedést megbirja és szaporodó köteleiségeit a protestantismus nagy feladataiban teljesíthesse.

És a mi reform. egyházunk szervezete mellett a centralisatióval izgatni, nem egyéb, mint üres szóval való izgatás. Egyszóval mindazok, a miket ezen pontban K. A. ur állit, nem egyebek a zsinat elleni korteskedés és elégedetlenség-szításnál, a melynek egyházunkra véstteljes következményeit nem akarom itt előszámlálni. Annyi igaz, hogy így hamis irányba lehet terelni sok buzgó egyháztagot, el lehet vonni a lelkesedést, a tetterőt a tényleges viszonyoktól, lehet oknélküli elkeseredést gerjeszteni sokakban és uralkodóvá tenni a phrasist a valóság fölött.

Végül minősíthetlen gyanúsításnak nevez egy néhány tölem idézett sort. Az idézet befejezte után azt mondja, hogy ezeket az ő szájából soha senki nem hallotta, sem soraiból nem olvasta. „Annálfogva ezennel nyiltam felhívom G. K. urat, nevezze meg azon egyéneket, kik azon szavakat tölem hallották, vagy általam irottakból olvasták.“ Tréfa akar ez lenni, vagy komoly beszéd? Hiszen azon szavakat ő csakugyan nem mondhatta, sem töle senki nem olvashatta, mert azokat cikkemben én irtam. De mi célja van ezzel, én meg nem foghatom. Felhívásának képtelen vagyok eleget tenni. Ha pedig nem tréfál és azt érti felhívása alatt, hogy ő olyanféle nyilatkozatot nem tett, nem irt, afféle terveket sohasem áptolt, önmagával következetlen, vagy nem meri kimondani, a mit kell gondolnia. Mert ha komolyan hiszi csak azt is, a mit ezen cikkében állit, épen azt és úgy kell tennie, a mint én róla mondtam, azok ellen, a kik az egyház önkormányzati jogait részint semmivé, névlegessé tették, részint napról-napra kevesbítik, a centralisatió felé rohamosan viszik az egyházat stb.

Minthogy pedig én épen úgy vagyok az ő egyházunk ellen intézett támadásaival, mint ő az én ellene intézett támadásaimmal, hogy t. i. új erőt nyerünk a további küzde-

lemre, csak a Coriolan anyjának ezen szavaival búcsúzom ez alkalommal K. A. urtól:

„Ha Róma ég, ismét beszélek.“

G. K.

Egyházigazgatói számadás, egyházmegyei számvévőszék.

(Vége.)

Okmányszám.	B) Kiadások.	
	frt	kr
I. Rovat. Hivatalnokok s cselédek fizetése.		
1	Lelkipásztor 1886. évi fizetése	50 —
2	Kántor-tanító 1886. évi fizetése	150 —
3	Leánytanító fizetése f. évről	40 —
4	Harangozó fizetése	20 —
	összesen	260 —
II. Rovat. Utazási költség s napdíjakra.		
5	Lelkész napdíja tavaszi egyházm. gyűléskor	2 —
6	Gondnok napdíja egyházm. gyűléskor	1 —
	összesen	3 —
III. Rovat. Épületek javítására.		
7	Összes épületek meszelése	60 —
8	Két szekér mészért	15 —
9	Fiiskola épülethez 2000 téglá (13 frtjával)	26 —
10	4 iskola-terem ablakai javításáért	6 —
	összesen	107 —
IV. Rovat. Vegyes kiadások.		
11	Folyó évi állami s egyenértéki adóba	270 —
12	Tanítói nyugdíjalapra	48 —
13	4 supplikánsnak	4 —
14	N. kereskedő számlájára irodai czikkekért.	5 —
	összesen	327 —
Kiadási rovatok összegezése:		
I. Rovat = 260 frt — kr.		
II. " = 3 " — "		
III. " = 107 " — "		
IV. " = 327 " — "		
főösszeg = 697 frt — kr.		
Összehasonlítás:		
A) a bevétel III. rovata = 1339 frt 70 kr.		
B) a kiadás IV. " = 697 " — "		
készpénzmaradvány = 642 frt 70 kr.		

A számadás végén elsorolandó az egyháznak következő évre leendő pénzkövetelése az alapítványi tőkékkel és adósok neveivel.

A fentebbi minta szerint készítendő a gabona-számadás is.

A számadás minden tétele érthetően megmagyarázandó s az okmány is úgy legyen fogalmazva, hogy azonnal kitűnjék, mely tételre vonatkozik, a mellett a gondnoki naplósám minden okmányra rávezetendő; a bevételi és kiadási okmányok rovatok szerint, külön sorrendbe lennének be-terjesztendők.

Ha az egyház házilag épített, a számadásban kitüntendő, hány méter az épület fala, tetőzete, mert a szám-

vevő ebből számítja ki, hogy a számadásban kitüntetett, vásárolt anyagok csakugyan szükségeltettek-é; így nem fordul többé elő azon gyakori eset, hogy mikor az egyház egy házat épített, ugyanakkor a kurátornak is készül épen olyan anyagból egy kis kamra vagy pincze. Még az elbontott régi épület anyagának ára is bent foglaltassék a számadásban, abból is lehet valami csekély jövedelmet csinálni.

Ha már minden egyháznak ilyenforma számadása lesz, akkor könnyen fog haladni a számvevőszék munkája.

Erről kell még szólanom röviden.

A számvevőszék tagjainak száma — az egyházmegye nagyságához képest — több-kevesebb lehet, az érmelléki egyházmegyében elég lenne 4. Az egyházmegye a számvevők száma szerint 4 részre osztván, megállapíttatnék, mely egyházak számadásait melyik számvevő fogja vizsgálni. Ezen egyházak lelkészei, a már egyháztanács által megvizsgált gondnoki számadásokat minden év január hava 25-ik napjáig kötelesek lennének az illető számvevőhöz az okmányokkal együtt megküldeni, a számvevők aztán a vizsgálatukra bízott számadásokat csendes otthonukban, egymásután a legszigorubbán tételről-tételre átvizsgálják, szükség esetén az illető lelkésztől vagy gondnoktól felvilágosítást kérhetnének, mindenik számadásra megjegyzést tennének s a vizsgálat eredményét írásba foglalva, a tavaszi egyházmegyei gyűlés előtt tartandó számvevőszéki ülésen előterjesztenék: a számvevőszéki ülést természetesen maguk a számvevők alkotnák, hol elnököt s jegyzőt választva, mindenik előterjesztését az összes együttesen megbirálná, a megállapodásokat jegyzőkönyvbe foglalva, egyházmegyei gyűlés elé terjesztenék.

Minden egyházi számadás főbb tételeit célszerű lenne a számvevőszék jegyzőkönyvébe vezetni s e jegyzőkönyvet azon egyházmegyei gyűlés jegyzőkönyvében, melyen az felolvastatik, kinyomatni. A megvizsgált számadások pedig az illető egyház levéltára számára lennének visszaküldendők.

Ennyit mondhatok még most az egyházgondnoki számadásokról s egyházmegyei számvevőszékről, azt nem is érintettem, hogy a számvevők fáradságukért díjaztassanak-é? Ez mellékes kérdés; szerintem megérhetnék a számvevőszéki ülés alkalmával egyházmegyei pénztárból nyerendő napdíjal.

Azt hiszem — ha én sok hiábavalót összehordtam is — maga a kérdés nem hiábavalóság; azért érdemes lenne másnak is hozzá szólni.

Marjai Péter.

A békés-bánati egyházmegye tavaszi közgyűlése N.-Becskereken, 1887. ápril 14., 15. s 16. napjain.

(Vége.)

Az esperesi általános jelentésből közöljük a következő érdekes adatokat.

„A templomi istenítiszteletek szabályszerűen s szer-tartásainknak megfelelőleg tartatnak; a templomlátogatók száma, — bár sok helyen nem emelkedett még a régi időben ösmert fokra, — általánosan szaporodik. A vasárnap meg-

ünneplése kiemelendő a b.-szegszárdi, f.-gyarmati, öcsödi, vésztői, különösen pedig a klopodiai egyházban; e tekintetben haladás jelezhető Debeliácsán; elhanyagoltatik Hertelendy-falván; akadályozva van Szapáry-falván, hol egy alkalommal hatósági vadászatra épen vasárnap rendeltettek ki hajtók, a presbyterium tiltakozása sikertelen maradt; több helyen, mint Bánfalván s Gyomán akadályul szolgál a vasárnap megünneplése s különösen a templomlátogatás teljesítésére nézve az a körülmény, hogy a nagybirtokosok napszamosai, munkásai között vasárnapon az istenítisztelet ideje alatt osztatnak ki a heti bérek; — a kincstári telepes községekben a vasárnapra eső mezőhegyesi heti piac von el igen sokakat a vasárnapi vallásos foglalkozásoktól; — K.-Tarcsán a múlt évben volt első ízben feltűnő eset a vasárnap megrontására mezei munka végzése által; ily eseteket azonban a felsőbb polgári hatóság bárhol is könnyen megakadályozhatna. Vadházasságok száma 20 egyházban (48,483 lélek között) jelentetett 210. Legkedvezőtlenebb Hertelendy-falva, Debeliácsa. Ez utóbbi helyen azonban a vadházasságok száma a törv. egybekelés által évről-évre fogy. Említésre méltó jelenségek a vallás-erkölcsi élet terén az adakozás és hagyományozások szaporodása egyházi és iskolai célokra. Ez örvendetes jelenség mellett azonban jelentést kell tennem azon figyelmen kívül nem hagyható kedvezőtlen hangulatról, melyet a közalapi munkálatok mostani szabályainak keresztülvitele, még azokban az egyházakban is keltett, melyek egyébként teljes odaadással teljesítik e munkálatokat. Más helyen fog e fontos jelentés tárgyalatni, de említést kelle arról tennem általános jelentésben is, mint olyan veszélyes jelenségről, mely ugykül-, mint belemelésünk által igen könnyen egyházi életünk megrontására használtatik, sőt némely helyeken sikerrel már fel is használtatott; egyébként is már maga a kedvezőtlen hangulat elég ok arra nézve, hogy azzal a kedvezőtlen hatások lehető és mielőbbi elhárítása céljából komolyan foglalkozzunk. A „Téli Ujság“ megjelent ez évben is 2500 példányban egyesületünk kiadásában s örömmel jelenthető, hogy annak évről-évre szélesebb körökben terjedése biztosítva van, melyre nézve jövőre is kérjük a nagy. egyházmegye pártolását. Megemlítendő még, hogy a b.-gyulai egyház kebelében, több mint 20 év óta fennálló egyházi segélyegylet a múlt évben az egyháznak 163 frt 91 kr tiszta jövedelmet adott, mely az egyházi tartalékalaphoz csatoltatott.

Népesedési szaporodás. Lelkek száma 172,221 (a 37 anyaegyházban 44 lelkészi állomás 167,913; 10 leányegyházban a főkegyházakkal és szórványokkal együtt 4308). Szülöttek száma 7930; kevesebb a múlt évinél 1056-tal, így a születés általi szaporodás 2148, kevesebb a múlt évinél 2232-vel. Kiköltözés által fogyott Szkulya, Szent-András, Rittberg, N.-Becskerek, némileg Doboz. Beköltözés által szaporodott Pancsova.

Iskolaügy. Ugy az iskoláztatás, mint a fölszerelés tekintetében évről-évre haladás jelezhető. Bár egyházaink teljesen önerejűkre vannak hagyatva a közérdekű iskolaügyben is és nem ritkán a törvény betűje szerinti követelményekkel is zaklattatnak, mindamelllett tetemes áldozatokat hoznak évről-évre az iskolai ügy fejlesztése érdekében s ma már szélesebb körökben el van terjedve ama meggyőződés, hogy felekezeti jellegű iskoláink fentartását nemcsak

egyházi életünk fejlődésének biztosítása megköveteli, de általában a nélkülözhetetlen vallásos iskolai nevelés csak ily módon eszközölhető. Egy-két egyházunk, a nagymérvű szegénységgel küzdve, mint pl. Szkulya, mintegy kényszerhelyzetben, ugyszólván vívódik felekezeti iskolája feladásának gondolatával. A mi iskoláink mivoltát illeti, elismerésre méltó eredményt mutatnak fel H.-M.-Vásárhely, Sentes, Makó, Békés, Öcsöd, Klopódia. A biztos emelkedés útján haladnak: Gyoma, Szeghalom, K.-Ladány, K.-Tarcsa, B.-Gyula, Gy.-Vári, M.-Berény; az előző években kifogás alá vett iskolák közül haladás van N.-Majlát, Sámson, Csorvás, Dobozon, a mennyiben most már mindkét elaggott tanító mellett tanító van alkalmazva. Új tanítói állomások létesítetnek H.-M.-Vásárhelyen az újvárosi III. IV. oszt. fiánitóság, valamint új tanyai iskolák: Öcsödön egy tanyai iskola a hazai u. n. veresegyházi részén. A négy osztály általában teljesnek mondható. Az V. VI. osztály ma is csak a vésztői egyházban teljes, azonban ez osztályok növendékei is évről-évre egyéb egyházakban is szaporodnak, de azoknak teljessége a tanyai gazdálkodás miatt nagyobb egyházainkban közeljövőben a legjobb akarat mellett sem lesz keresztülvihető. A szegény tanulóknak tankönyvekkel, ruházattal való ellátása által gondoskodva van ezek iskoláztatásának könnyítése által H.-M.-Vásárhelyen, Sentesen, különösen Szeghalmon, hol e célra 4967 frt alapítke gyümölcsözik, ily célú kisebbsérvű segélyezések több egyházakban is történnek. Közel jövőben létesítendő új iskolára nézve intézkedés történt Öcsödön, K.-Tarcán, Szapáry-falván, Dobozon. Új iskolára szükség van Rittbergen. A felszerelés hiányos Bánfalván, Kovácsvásáron.

A tanköteles gyermekek száma: 22,090, a népesség számának 12·80%. Az iskolába járó 6-12 éves gyermekek száma 16,762; a tanköteles gyermekek számának 76·10%-a. Az iskolát tanköteles évek előtt elhagyottak száma 3926, a tankötelesek számának 17·70%-a. Miután több-kevesebb ideig ezek is iskoláztak, ennél fogva az iskoláztak száma a tankötelesek számának 93·81%-a. Az iskoláztak népességszámának 12%-a, kedvezőbb a múlt évinél 0·40%-kal. Iskolázatlanok száma 1402, a tankötelesek számának 6·19%-a. Az ismétlő iskola több helyen községi intézmény, ezekről ezért biztos adatok nem közölhetők, annyi azonban jelezhető, hogy az iskoláztatás itt is emelkedik.

Az esperesi jelentés további folyamán említés tétetvén azon kedvetlen tényről, hogy H.-M.-Vásárhelyt 31-en tértek át a reformátusok közül az unitárius egyházba, Baksa Lajos ügyvéd, temesvári küldött e tárgyban interpellációt intézett az espereshez s a felvilágosító válasz szerint ezen áttérésnek okai: az egyházi adózás csekélyebb volta, az orsz. közalap elleni izgatások és a házassági elválások könnyűsége és ingyenessége az unitáriusoknál. A galibát Nagy Bálint eszközölte, ki ellen polgári uton is megtétek a szükséges intézkedések. Hogy milyen eredménnyel, arról mult számunk különfélel közt referáltunk.

Dr. Csécsi Miklós, a „Téli Ujság“ szerkesztője fölkéretett az egyhm. közgyűlés által e kis lap további szerkesztésére s kifejeztetett azon óhaját, vajha e lap hetilappá alakulhatna át!

Az első nap délutánján nagy számú hallgatóság előtt, melyben idegen felekezetekből is férfiak és nők sokan vol-

tak jelen, tartottam meg a belmissióról szóló felolvasásmat. Rokonszenvvel fogadtattott igénytelen munkám s fölkérettem annak nyilvánosság elé hozatalára. Lapunk közleni fogja azt.

Véghetetlenül megtisztelő dolog volt rám nézve, hogy a gyűlés másodnapjának délutánján, — mikor t. i. az egyházmegyei közgyűlés újra lelkészegyesületi közgyűléssé alakult át s részletes jelentés tétetett az Egyesület lapjának s vallásos-erkölcsi kiadványainak mult évi forgalmáról, — Szabó J. esperes ur indítványára megválasztattam az Egyesület tiszteletbeli tagjának. Elfogadtam a hálás köszönettel vett megtiszteltetést s kötelezve érzem magamat az által, hogy hatáskörömben, csekély erőm mértéke szerint tovább is fokozott munkássággal küzdjek a prot. vallás-erkölcsi irodalom nagy ügyének emelése érdekében.

A harmadnap gyűlést már nem volt időm bevárni. Ápr. hó 16-án reggel, — ha Isten is úgy akarja, — viszontlátás reményében, bucsut vevén, előbb n.-becskereki kedves ismerőseimtől, majd eljövetelem napjának reggelén az engem oly nagy szívélyességgel látott jó Vécsey családtól s kiszállván rövid időre N.-Kikindán és Kecskeméten, másnap d. u. haza érkeztem Debreczenbe.

Kedves emlékü utazásom kitörölhetetlen nyomokat hagyott lelkemben. Jó magyarok és jó kálvinisták között időztem. N.-Becsckereken egy, legszebb reményekre jogosító református gyülekezetet találtam, mely arra is megtanított, hogy a nehéz küzdelemben folytatott élet a hazafiságnak és az egyháziasságnak a legkitünőbb iskolája. Hogy mit teszen ezen 400 lélekből álló kised gyülekezet és buzgó lelkesze a n.-becskereki egyház jövő felvirágzása érdekében, legyen elég arról annyit szólni, hogy míg a lelkész, legközelebbi körútján 1727 frt 15 krt gyűjtött össze az építendő templom alapjára, ugyanezen célra Vécsey István főgondnok ur indítványára aláírási ív nyittatván meg, 24 óra alatt 25 aláírással 2305 frt gyűlt be a hívektől, az ügy jó barátaitól. Továbbá az egyháztanács indítványára oly szelvény-és gyűjtő-könyvecskék bocsáttattak ki a templomalap javára, a melyeknek minden példánya 100 drb 10 kros adományszelvényt tartalmaz. A kiállítás igen csinos, nemzeti színű papíron; bibliai szép mondatokkal van ellátva minden szelvény. A címlapot az építendő templom csinos rajza díszíti.

Ajánljuk e szép célú, csinos kiállítású könyvecskéket a n.-becskereki ref. templom érdekében nemesen buzgólkodók szives figyelmébe. — Mi is hoztunk magunkkal 10 ilyen gyűjtő könyvecskét.

A tett minden szónál többet ér s örülök, hogy a hazafiság és egyháziasság szent ügyeiért nemes lelkesedéssel buzgó emberekkel volt jó szerencsém Délmagyarország vidékein megismerkedhetnem.

A Bánátra nézve, hol hajdan oly fényesen világolt a reformáció napja, de a hol nagyobb körű ref. egyházi gyűlés még soha nem tartatott, nagy fontosságú esemény volt a n.-becskereki gyűlés, annyival is inkább, mert az egyházmegye kilépett az erélyes akció terére, elhatározván, hogy a mintegy 25 ezernyi bánáti ev. ref. híveket, megóvándó őket az egyes nemzetiségekbe olvadás s így a magyar nemzettestre nézve elenyészés veszélyétől, ezentul hathatósabban fogja támogatni. A gyűlés több tárgyban foglalkozott ilyen szellemű dolgokkal s a becsületes önfentartási törekvés

több megragadó mozzanata tette élénkké és igen érdekessé e gyűlést.

Csiky Lajos.

Irodalom.

1. Német nyelvtan középtanodák és hasonszervezetű iskolák számára. Irta: Zimmermann Gyula, a német nyelv és irod. tanára. Debreczen, ifj. Csáthy Károly. Ára 2 frt.

2. Német olvasó- és gyakorlókönyv. I. r. A reáliskola I. és a gymn. III. osztálya számára. Szerkesztette: Zimmermann Gyula. Debreczen, ifj. Csáthy Károly. 1887. Ára 60 kr.

Két új tankönyv ugyanazon szerzőtől egyszerre s ha hozzá tesszük, hogy helyi termék s talán — mit kevésről mondhatunk e tankönyvgyártó világban — még a javából: egygyel több okunk van rá, hogy, térszűke miatt, ha röviden is, lapunk szintén ismertesse.

Szerzőt — az előszó szerint — nyelvtana megírására 17 évi tapasztalat jogositotta s kétségkívül ez állítása nem pusztán szó, mint számos tankönyvíróé, kik könyvük gyarlóságát fedezve vélik, ha ennyi s annyi évi tapasztalat eredményének hirdetik azt. Zimmermann könyvein valóban látszik a gondos megfigyelés, a szorgalmas gyűjtés, az ügyes kiválogatás, a világos, könnyen felfogható berendezés s az erős törekvés, hogy a czélnak megfelelően: rendszeres tudományt is adjon s a jó oktatás követelményeit is kielégítse. Mindezen tulajdonok hosszas gyakorlatra vallanak s nem lehet tagadni, hogy rendszer és módszerben bizonyos önállóságot tüntetnek föl.

Helyeseljük, hogy a módszer kedvéért nem áldozta fel a rendszert. A tantárgynak széthányása, elaprózása a methodika kedvéért erősen megboszulja magát s tapasztalatból állíthatjuk, hogy nem vezet alapos tudásra, arra igen, hogy a fiut alaposan szórakoztató tegyük. Azt is szívesen látjuk, különösen a gymnasium szempontjából, hogy következetesen a latin terminusokat használja, a legjobb, a mit tehetünk e tekintetben addig is, míg a műszók rendezése „késik, — a közoktatási tanács éji homályában.“ Igen jó szemléltető eszköz a mondatelemzésnél a szerző által használt képletes elemzés. Tudunkkal a Felsman grammatikája már használja a képleteket a mondatelemzésnél, noha nem oly teljes kimerítő alakban, mint szerző. Mind a német, mind a latin nyelvi oktatásnál e sorok írója is a mondatelemzés azon szemléltető módját eredménynyel alkalmazza.

A két könyvet örömet ismertetnénk bővebben is, ha terünk engedné, így azonban csak általánosságban még néhány kisebb fogyatkozását, — melyek azonban használhatóságát s jelességét nem alterálják, — említjük fel. A 35. lapon el vannak sorolva a beszédrészek s ott a határozó, előljáró stb. helyet talál s a 122. lapon a részletes tárgyalásnál ezen beszédrészek az „Alakszavak“ közös név alá foglaltnak. Az „Alakszavak“ terminus használatát egyéb, mint a német Formwörter lefordítása nem indokolja. A magyarban nincs értelme, a beszédrészek felosztását ejtegethetőség szerint sem jelezi, jobb helyette az „ejtegetetlen beszédrészek“ elnevezés. Ugyancsak az „Alakszavak“ definitiójában áll e germanismus: „sem ejtegethetők, sem hajtogathatók“; jól magyarul: sem nem ejtegethetők, sem nem hajtogathatók. A „kiegészítő“ helyett magyarul jobb a tárgy szó, a németben szerző által használt Objektnek is ez felel meg, de meg a határozó, jelző is kiegészítő. A főnevek természetes és nyelvtani neméről helyesebb a declinatio előtt szólni a 15. §-ban. Az olvasókönyv ellen egyetlen kifogásunk az, hogy sokaljuk benne a leíró műfajt s a gymnasium 3-ik osztálya szempontjából több történelmi tartalmu olvassmányt óhajtanánk. Egészben véve azonban szívesen hívjuk fel a t. kartársak figyelmét e gonddal írott s csinos kiállítású könyvekre, melyeket — mint értesültünk

— nemsokára a többi osztályok számára készült olvasókönyvek is fognak követni s melyek a közoktatási minisztérium által is elfogadtatván, az illető középiskolák tanárai részére ajánltnak.

Sinka S.

Megjelent a „Predikatori Társ“ új folyama Szász Gerő szerkesztésében. Mielőbb ismertetni fogjuk.

Különfélék.

Debreczeni főiskola. Az Apafy alapítványi exegetikai tanszékre hat pályázó jelentkezett, u. m. jelentkezésök sorrendjében Szondi Béla sarkadi sl.; Berde Sándor, kaczkói körlelk. Erdélyben; Németh István pápai hittanár; Dicsőfi József debreczeni sl. és hely. theol. tanár; Ferenczy Gyula, a.-medgyesi sl. és egy hatodik férfiú, de a ki teljesíthetetlen föltételeket tűzven ki, kérvényével nem vétethetett figyelembe. — Főiskolánk egyik legidősebb tanára, Lengyel Zsigmond súlyos betegségbe esvén, helyettesítéséről kellett gondoskodni. A görög nyelv tanítását a VIII. o.-ban Géresi K., a VII.-ben Dr. Öreg J., a latin nyelv tanítását a VIII.-ban Sinka S. vették át tőle. Sok nehéz felhő borong ez évben e helyettesítgetések szükségessé váltával főiskolánk egén.

Lelkészválasztás. F. hó 1-én Munkácson egyhangulag nt. Peterdy Károly esperes ur választatott meg lelkészül. Közelebbi számunkban részletesebb jelentést közlünk e választásról.

Vidéki hírek. Mint a „Máramarosból“ olvassuk, Zsigmond Sándor, h.-szoboszlói lelkész, mint m.-szigeti születésű egykori növendéke az ottani lyceumnak, testvérei nevében is, néhai édes atyja, Zs. János és anyja, Bernádi Julianna nevére s emlékek fentartására, mivel szülei a temetőben két külön helyen fekszenek s nem lehet őket együvé helyezni, czélszerűbbnek látta, hogy két emlékköre költekezés helyett 70 frt alapítványt tett a lyceumban, a mely öszszegnek évi kamata az évvizsgálatok alkalmával egy szigeti születésű, jó igyekezetű s olyan ev. ref. vallásu gymn. tanulónak adassék jutalmul, kinek szülei helybeli iparosok. — N.-Bányán az új lelkész, Gergely Károly f. hó 15-én tartja meg beköszönő egyházi beszédét. — A m.-es-g-y-o-r-o-k-i lelkésztanítóságra a n.-szalontai lelkészjelölő bizottság f. hó 3-án Almásy Lajos p.-ladányi, Doma Gyula kisujszállási segéd- és Csák József ref. kovácsházai időközi lelkészt jelölte ki.

Nyilvános köszönet. Azon általános részvét és nemes áldozatkészség, a melyet a mélyen tisztelt főtisztelt Püspök ur, az egyetemes tanári kar, a tanuló nemes ifjuság szerencsétlen gyermekem iránt tanúsított és tanúsít: elengedhetlen kötelességemmé tesz, hogy roncsolt szívem legforróbb hálaköszönetét, a nagy közönség előtt e becses lapban kinyilvánítsam. Pótor Dániel.

Lapunk jelen számának mellékletére szíves tisztelettel felhívjuk az érdeklődők komoly figyelmét. Oly fontos kérdéssel foglalkozik az, hogy megérdemli a beható tanulmányozást. Szerzője hosszabb idő óta nagy buzgalommal tanulmányozza a kollégium anyagi ügyeit s mindnyájunk elismerését kivívta ilyenmő közhasznu tevékenykedése által.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

EMLÉKIRAT

A DEBRECZENI EV. REF. KOLLÉGIUM VAGYONI ÜGYEIRŐL.

Idestova öt éve lesz, hogy a kollégium vagyoni ügyeinek rendezése napirenden van s mindamellert az 1886. évi 300-ik számú egyházkerületi végzésből olvashatólag ma még csak ott vagyunk, hogy a főiskolai gazdasági tanács által, az 188⁶/₇-iki költségelőirányzat egybeállítására kiküldött bizottság „a tőkepénztár folytonos túlterhelésére és e miatti apadására“ utalva, „eljöttek látja az időt, felkérni a gazdasági tanács figyelmét arra, hogy a tőkepénztár bevételi és kiadási rovatában az egyensúly helyreállítsák“.

Ugyanazon egyházkerületi végzésből még azt is láthatjuk, hogy „a számadások csakis az 1883-ik év június 29-ikéig vannak elkészítve és megvizsgálva“, továbbá, hogy épen ezen ok miatt „az 188⁶/₇-ik évre készített költségelőirányzat . . . még mindig sok kívánnivalót hagy“ — és hogy a gazdasági tanácsnak ugyanott olvasható végzése szerint: „a teljesen pontos költségelőirányzat készítésének még most akadályai vannak“.

Ime tehát a deficit, — mely ekként a multa nézve konstatálva van, — folyvást fenyeget; az 1883. június 29-től eltelt időről még nincs számadás; a költségelőirányzat nem megbízható . . .

Ily aggasztó körülmények között a tagadhatatlanul létező bajok forrásai — nézetünk szerint — haladék nélkül kiderítendőek s a történeti fejlődés konzekvenciái — a bajok orvoslása érdekében — minél előbb levonandók.

I.

Az 1862-ik évben készült s ma is érvényben álló „Pénztárnoki utasítás“ 18-ik §-a értelmében: „a számadásokat köteles a pénztárnok az év berekesztése után két hónappal a választmány elébe terjeszteni, ki azokat megvizsgálván, úgy intézkedik, hogy augusztus elejére még a netalán leendő nehézségek is eloszlattassanak, vagy legalább bírálva legyenek és a jelentés az egyházkerület elébe jegyzőkönyvileg felterjesztessék“.

Az 1867-ik évtől bezárólag az 1882-ik évig eltelt 16 évről mindössze 5 ízben adatott be az „Utasítás“ által rendelt időpontban a számadás. A megvizsgálás pedig ugyanezen időköz alatt egyetlen ízben sem történt meg augusztus hó elejére, a mint az „Utasítás“ rendeli. Sőt a számadási évet követő év folyamában is csak öt ízben ejtetett az meg, pár esetben pedig 2, — illetőleg 3 év is kevésnek bizonyult a vizsgálat megejtésére.

Ily eljárás mellett a vagyonmozgalom körül szerzett tapasztalatok, — a körülmények változásai folytán, — jóformán elévültek, midőn alkalmazásukról lehetett volna szó! De lássuk az ügyek menetét magokból a számadásokból, továbbá a gazdasági tanács és az egyházkerület jegyzőkönyveiből, az 1882-ik évet megelőző másfél évtized alatt.

1. *A számadások egybeállítása.* A számadási év január 1-től december 31-ig terjedt az egész 16 évnvi időszak folyamában.

A számadások feltüntetik a tőkék, — a jövedelmek és kiadások mennyiségét, a tőkehullámzást, de már a hátrálékok szabatos kitüntetését nélkülözik. Arról sem nyujtanak tájékoztatást, hogy e különböző kamatlábak mellett mily összegek vannak elhelyezve, és hogy a fekvőségek a vételárnak, vagy az értéknek hány százalékát hoznak be?

Nehezítik az áttekintést az egyes alapok között oly gyakran előforduló kamattal, vagy kamattal nélküli kölcsönök, továbbá a segélyek vagy adományok. Ezeknek intézésébe, — jegyzőkönyveiből láthatólag, — a gazdasági tanács nem folyt be, hanem azt a pénztárnok tetszésére hagyta.

2. *A számadások megvizsgálása.* A megvizsgálás szempontjából, az 1867-ik évtől az 1882-ikig, a számadások két csoportra oszthatók. Jelesül:

a) Az 1867-ik évtől az 1879-ikig, tehát 13 évről a vizsgálat egyedül a számvevő eszközölte, ki eljárásáról merőben csakis általánosságban tett jelentést. Kiterjeszkedett ugyan az 1874-ikéitől kezdve, — az 1879-iki kivételével, — a számvevői jelentés a tőkepénztár állásának feltüntetésére, de az összeállított kimutatások vajmi kevés tájékoztatást nyujtottak a főiskola vagyoni helyzetéről.

Ezen 13 év alatt tehát egyedüli ellenőrző közeg a számvevő volt, a kit azonban ez a körülmény nem tartott vissza attól, hogy ugyanazon idő alatt egyuttal másnemű szolgálatokat is ne teljesítsen a kollégium körül. Így p. o. mint „építési felügyelő“ alkudozott, szerződött anyagszállítókkal, mesteremberekkel, fuvarosokkal sat. Ő eszközölte a tantermek felszerelését, valamint a diszteremét is (ez utóbbit 4691 frt 8 krért) sat. A gazdasági tanács csak a pénz utalványozásáról intézkedett, és pedig például 1874-ben (az 51-ik jegyzőkönyvi szám alatt) következő végzéssel: „A kitett számlaösszegek számvevőileg meg lévén vizsgálva, utalványoztattak (2421 frt 7 kr.)“

b) Az 1880-ik évi 434-ik számú gazdasági tanácsvégtés szerint : „*Indítványoztatott, hogy mivel a gazdasági tanács, ha a pénztárnokot a számadás terhe alól felmenti, az ezen tétellel járó felelősség terhét nem veheti teljes nyugodtsággal magára, ha ezt csupán a számvevő javaslata alapján teszi, czélszerű volna a számvevő által végrehajtott számadásvizsgálást a maga kebeléből kinevezett küldöttség által felülvizgáltatni.*

Az indítvány elfogadlatván, megállapítatik, hogy jövőre a gazdasági tanács a kollégium pénztáráról vezetett számadást a számvevői jelentés után küldöttség által vizsgálta felül és ennek véleménye alapján mondja ki a felmentő végzést.

Ezen végzés értelmében már az 1880-ik évi számadást felülvizsgálta a gazdasági tanács küldöttsége s ennek javaslata alapján adatott meg a felmentés 1882. aug. 3-án. Az 1881-iki és 1882-iki számadás pedig a mellett, hogy a fölkért számvizsgálók, — továbbá a gazdasági tanács küldöttei által több ízben, — majd a gazdasági tanács teljes ülése által is tüzetesen átvizgáltatott : még az egyházkerület küldöttsége által is felülvizgáltatott s ugy lett aztán megadva a felmentés az 1885. évi ápril hó végén) ^{112/1885.} egyházkerületi végzés.)

Emez utóbbi 3 évi számadás megvizsgálása nagyon huzamos időt vett igénybe. Az 1880-ik évi másfél évnél több időbe, — az 1882-iki közel harmadfél évbe, — az 1881-iki pedig közel negyedfél évbe került a lezárás napjától számítva.

3. *A vagyon kormányzása.* A gazdasági tanács mindenkor nagy óvatossággal intézte — jegyzőkönyveiből láthatólag, — a kölcsöntőkék elhelyezését, a mennyiben t. i. magánfelekről, vagy egyházközségekről volt szó. A pénzüntézet elhelyezések ügyét, továbbá az egyes alapok közötti kölcsönök és segélyek lebonyolítását pedig a pénztárnok önállóan kezelte. Ugyancsak a pénztárnok tetszésére hagyatott annak megszabása, hogy az egyes alapok tőkái mint jelzálogos, vagy építettő pénztári kölcsönök, mint ingatlanba való befektetések, avagy pénzüntézet betétek szerepeljenek.

A pénztárnok, — utasításához híven, — szorgalmasan jelentést tett a pénztár havi állásáról. Tudva volt tehát, hogy hónapról-hónapra mennyi a pénzkészlet a kasszában, de már a vagyoni helyzet biztos áttekintésének nyomaira nem találhatni a jegyzőkönyvekben. Ily körülmények közt nem lehet csodálni, hogy az 1886-iki 300-ik számú egyházkerületi végzés szerint : *1872. óta a tőkepénztár folytonosan tullehelve és e miatt apadóban volt, ugy, hogy 10 év alatt a tőkepénztár ereje 9457 frt 39 kr-rel kevesbedett.*

Eme tőkeporladásnak, — mely felő, hogy az 1886-iki

zárlat szerint még nagyobb leend, — néhány főoka a következő :

a) *A bécsi földhitelintézetől fölvevett kölcsön.* A 125,000 frt névértékben kapott 104,668 frt 28 krnyi kölcsön, — melynek kamataira és törlesztésére, 1871. május hótól, 1886. decz. 31-ig kifizettetik összesen 174,804 frt 33 kr, — s a mely, nem tekintve a törlesztésre eső összegeket, — tényleg mintegy 7.7%-os volt. Ha már ez a kölcsön 6%-os lett volna : ugy az addig eszközölt fizetésekkel az 1883-ik év folyamában letörlesztetett volna. Az ezután következő fizetések tehát egy oly intézet részéről, melynek kölcsöntőkéi 6% mellett vannak elhelyezve : ok nélkül kidobott pénznek tekinthetők. Ezen kidobott pénz a jelen esetben közel 27,000 frt. Ha pedig azt veszszük számításba, hogy olykor 60—80 ezer frtra rugó pénzüntézet betétek 4.5%-os kamatláb mellett gyümölcsöztek, — továbbá, hogy a főiskolai alapoknál ma meglevő építettő pénztári kölcsön, mely 4.5%-os, és 100,000 frtnál ma már többre rug, — már 1871-ben eszközölhető lett volna : ugy a czéltalanul kidobott összeg 42,000 forintra tehető. Természetes, hogy ama belső viszonynál fogva, mely az építettő pénztár és a többi alapok pénztárai között kifejlődött (Lásd 1885 : 113. egyházkerületi végzés) — ezen veszteség magát a tőkepénztárt is érzékenyen érinti, évenként 2000 frttal adózáván az, az építettő pénztár adósságának törlesztésére (1885 : 114. egyházkerületi végzés), azonkívül az egyes főiskolai alapoktól fölvevett építettő pénztári kölcsönök összegétől elvesztívén a kezelési hatodot.

b) *A tápintézet deficzitek.* A tápintézet pénztárnál 1868-tól 1881-ig előállott deficzit 19,222 frt 81 kr-ra rug, mely összegből magára a tőkepénztárra 9213 frt 56 kr nehezedett.

c) Itt említendők a főiskola egyes intézeteinek újabb és újabb terjeszkedései, melyek különben, egy kissé virágzóbb anyagi körülmények között örvendetes jelenségeknek volnának tekinthetők. Ilyenek : a gymnasiumi párhuzamos osztályok szervezése, — a hittanszakon és a tanítóképezdén előbb rendkívüli, segéd- és helyettes tanárok alkalmazása, majd egy-egy rendes tanszék felállítása. stb.

4. *Költségelőirányzat.* Az 1887-ik évi 263-ik számú gazdasági tanácsvégtés szerint : „*Indítványoztatik, hogy költségelőirányzat (budget) készíttessék jövőre, melyet ugy a lehető bevételek és a lehető kiadások evidenciában tartása, mint az ehhez képesti tájékozottabb intézkedés bármely szükséglet fedezésébeni kiterjeszkedésre, vagy összébszorításra nézve, általában a főiskola pénzereje czélszerű felhasználására nézve hathatósan ajánl.*

A budget, vagy bevétel- és kiadáselőirányzat a főiskolai pénztárnál czélszerűnek és

szükségesnek találtatván, számvevő megbizatik, hogy az ehhez szükséges adatokat az illetőktől összeszedvén, azokból az 1878. évre költségelőirányzati tervet készítsen, és azt a gazdasági választmány f. évi novemberi ülésébe adja be“.

Igy jött létre, — az 1878-ik évi 379. számú gazdasági tanácsvégezésből láthatólag, — az első költségvetés, mely az 1878-ik évre szólott. A számvevő által készített költségvetés kiadott egy bizottságnak, melynek jelentése, — egyebek között, — a következő határozat hozatalára adott alkalmat :

„A számvevő utasítatik, hogy a költségelőirányzatot azon évről, melyre szól, márczius hó végére terjeszse be“.

Az 1879, 1880 és 1881-iki költségvetéseket a számvevő be is nyújtá a rendelt időben. Ezek a gazdasági tanács által „tudomásul vétettek és a számvevőnek visszaadattak“.

Az 1881-ik év november 29-én új fordulat állott be a költségvetésre vonatkozólag. Ekkor ugyanis a gazdasági tanácsnak, — az egyházkerületi elnökség jelenlétében tartott ülése, 370. sz. alatt a következő határozatot hozá :

„Az 1881 : 284. sz. egyházkerületi végzés, a kamatláb ügyében rendelkezve kimondja, hogy jövőre az öszi, illetőleg utolsó egyházkerületi gyűlésre minden évben terjeszse be a gazdasági tanács a következő évre szóló költségvetést, az ezeknek fedezésére szolgáló jövedelmek kiűntetésével együtt. . .“

„Pénztárnok és számvevő megbizatnak, hogy az 1880-ik évi zárszámadás alapján, — figyelembe vevén a folyó 1881-ik évben netalán közbejött változásokat is, — az 1882-ik évre szóló költségvetést, az ennek fedezésére szolgáló jövedelmek kimutatásával együtt, az egész pénztárt illetőleg készítsék el, azon megjegyzéssel, hogy az évi járadékok megnevezve számláltassanak el, a dadai s más birtok nevezessék meg határozottan, így: „a két Bernáth-féle birtok“ — és a házaknak is nemcsak sorszáma, hanem az utcája és előbbi birtokosa is, szóval a lehető legteljesebb világossággal nevezessék meg minden egyes tétel.“

Ugyancsak a pénztárnok és számvevő megbizatnak, hogy az összes főiskolai pénztárhoz tartozó minden pénzalapról és alapítványról készítsenek az 1881-iki számadás alapján egy oly részletes és világos kimutatót, melyből kiűnjék, mennyi mindenik alapnak a tőkéje, mennyi a jövedelme, mi a feladata, külön

kitűntetvén, mennyinek van a tőkék közül 8%, mennyinek 6%, vagy más mennyiségű kamatja“.

Ezen időtől kezdve tehát a főiskola költségvetéseit az egyházkerületi közgyűlésre is föl kelle terjeszteni. Azonban az idevonatkozólag kiadott utasítás jóideig csak a papiron maradt, a mennyiben ettől kezdve az 1884. márczius 8-ig említés sincs a költségvetésről a gazdasági tanács jegyzőkönyveiben. Ekkor a 70-ik számú végzés szerint :

„Számvevő megbizatik, hogy az 1882. évi számadás alapján készítsen egy teljes, pontos és részletes költségelőirányzatot“.

Ezt követőleg az 1884. ápril havi egyházkerületi közgyűlés is kimondá 133-ik sz. végzésében, hogy: „a gazdasági tanács költségelőirányzata az 1882. évi számadás alapján, az azóta kifejtett viszonyok kellő figyelembevételével készültessék“.

Majd 1884. május 14-én, a 167-ik számú végzésben szükségesnek látta a gazdasági tanács ujlag intézkedni a költségvetés elkészítéséről, kimondván, hogy :

„A pénztárnok és számvevő az 1882-iki számadás alapján készítsenek budgetet“.

Ily előzmények után jött létre a három utolsó költségelőirányzat, melyek közül az első az 188¹/₃-iki isk. évre szól, a második az 188²/₆-iki, — vagy talán az 1886-ik évre, — az utolsó pedig az 188⁶/₇-iki isk. évre.

Eddig összesen tehát hét költségelőirányzat készült. Ezek közül :

a) A négy első : polgári évre, — az 5-ödik és 7-edik : iskolai évre szól. A 6-odikra nézve kétes, hogy iskolai, vagy polgári évre van-e készítve?

b) A négy első csak az u. n. „tőkepénztár“-ra vonatkozik, a három utolsó kiterjeszkedik a főiskolai alapítványok mindenikére.

c) A négy elsőről csakis a gazdasági tanács vett tudomást, — a három utolsó az egyházkerületre is felterjesztetett, sőt a 6-odik költségvetésből az egyes pénztári csoportok végtételei, az 1885-iki egyházkerületi jegyzőkönyvben, a 285-ik számú végzés kapcsán, közrebo csáttattak.

II.

A bevételek és kiadások közti egyensúly biztosítására, illetőleg helyreállítására — a pénztári berendezés és számvitel javítására irányuló intézkedések.

Az 1873-dik év ápril havában tartott egyházkerületi közgyűlés, 66-ik sz. végzésében elrendelte a főiskola kölcsönpénzeire nézve az 1874-ik január 1-ső napjától kezdve a 8% kamatjövödelmeztesztét, egyszersmind bölcs előrelátással, ugyanazon végzésben azt is elrendelte, hogy :

„... a 8%-kal nem kamatoztatható összegeken vásároltassanak magyar földhitelintézeti papírok. A 6%-on felül a 2% akkép használtassék fel, hogy csak 1% fordítottassék a költségek fedezésére, 1% pedig hasonlóul magyar földhitelintézeti papírok vétele által tőkésítettassék“.

A főiskolai gazdasági tanács ezen egyházkerületi végzés felolvasása és tárgyalása alkalmával 1873-ban, 75. sz. a. a következő végzést hozza :

... „b) Pénztárnok utasítatik a 8-ik %-nak — papírvétel helyett, — tőkésítésére.

c) Papírvásárlás nem ajánltatik : „méltoztassék a főt. egyházkerületi közgyűlés a gazdasági választmányt, — mint felelős testületet, — minden megkötés nélkül arra utasítani, hogy a nevezett összegek minél biztosabb és jövedelmezőbb tőkésítéséről gondoskodjék“.

Ezen gazdasági tanácsvégzés fölterjesztetvén az egyházkerületi közgyűlésre: ez az 1873-ik évi 270-ik számú végzésében, határozottan fentartja a földhitelintézeti papírok vételére vonatkozó rendelkezését. Ezen egyházkerületi végzésre vonatkozik a gazdasági tanács 1874-ik évi 20-ik sz. határozata, mely következőleg szól :

„Utasításul vétetik“.

Azonban a 8-ik % nem fordítottatott földhitelintézeti papírok szerzésére, nem is tőkésített, hanem mint folyó jövedelem, annak rendje és módja szerint elköltetett s a mint a kamatláb ismét 6% lett (1882.) : mindjárt fenyegetőbbé vált a még addig lappangva harapódzó deficizit, elannyira, hogy a főiskolai gazdasági tanács 1882. évi 143-ik jegyzőkönyvi szám alatt a következő felterjesztést intézte az egyházkerülethez :

„Minthogy a kamatleszállítás, a közszükségleteket fedező alapnál 5546 frt, — a tápintézeti alapnál pedig 4690 frt hiányt*) idézne elő, — mely hiányok elenyésztetése végett egyrészt, — a lehetőség határai között — a kiadásoknál történendő megtakarításokra, másrészt pedig új jövedelmi források nyitására lesz szükség : jónak látná a gazdasági

*) J e g y z e t. Az 1881-ik évi számadásban, mikor még a tőkék 8% mellett kamatoztak, — a tápintézeti összes tőkéknek egy évi kamata 4764 frt 32 krajczárban van kimutatva. Hogy már az alapul szolgáló tőkék jövedelme, a kamat leszállítás folytán miképen csökkenhetek 4690 frttal, vagyis, hogy szállhatott le 74 frt 32 kr : az egyelőre megfoghatatlannak látszik! . . . Ily csökkenés tényleg csakis akkor állhatott volna elő, ha a 8%-os kamatoztatás mellett a tápintézeti tőkéknek legalább 18,760 frt jövedelme lett volna, a mihez 234,500 frtnyi tőke lett volna szükséges.

tanács, hogy a főiskola egész szervezete, egy e végre kinevezendő küldöttség által beható részletes vizsgálat alá vétetnék s úgy a szellemi, mint anyagi érdekeknek is mérlegelése és tekintetbevétele mellett, vélemény adatnék arra nézve, vajjon a szükségletek fedezésénél, hol és mennyiben lehetne megszorításokat eszközölni, másrészt pedig főleg a tápintézetre vonatkozólag nem lehetne-e olyan módot feltalálni, mely által ezen alapnak jövedelmei, a kamat leszállításból eredő veszteségnek megfelelő arányban volnának emelhetők“.

Az 1882-ik évi 131-ik számú egyházkerületi végzés, a főiskolai gazdasági tanács indítványa értelmében egy 17 tagu bizottságot küldött ki a főiskola anyagi és szellemi ügyeinek megvizsgálása és a megrendült egyensúly helyreállítása végett. A bizottság 11 tagja a főiskolai gazdasági tanácstagok közül neveztetett ki. A jelentés az 1882. október havi egyházkerületi közgyűlésre adatott be s annak tárgyalása a 229—239. jegyzőkönyvi szám alatt olvasható végzések hozatalára adott alkalmat.

A bizottság által javasolt megtakarítások folytán a tőkepénztárra nehezedeő kiadások összege 66,588 frt 11 krról 59,134 frt 98 krra, vagyis 7453 frt 13 krral kevesebbre szállott alá. Így is azonban — a végzésből láthatólag — „1191 frt 81 krnyi szükséglet fedezetlenül maradt“.

Az ajánlatba hozott intézkedések között leglényesebb, legfontosabb volt az, melynek folytán az 1882-ik évi 236-ik számú egyházkerületi végzésben kimondatott, hogy :

„Az alumnusok tartása és szegény tanulók segélyezése, csak oly mérvben eszközölhető, a meddig azt ezen pénztárak jövedelmei megengedik, tehát a tőke-, vagy más pénztár segítésére, mint eddig történt, — jövőre nem számíthatnak“.

Ugyanezen végzésben olvashatók azon részletes utasítások, melyek a fentebbi megállapodások keresztülvételére szükségesek és a melyek szerinti eljárásra a főiskolai gazdasági tanács és a tanárkar felhivatott és utasított.

Mindazonáltal a tápintézeti deficizitek, — egész a folyó iskolai évig, — évről-évre ismétlődtek.

Az 1882-ik év sokképen emlékezetes a főiskola vagyoni ügyeit illetőleg. Ekkor jelenté a gazdasági tanács (lásd 132. sz. egyh. ker. végzés) hogy :

„az eddig minden ingatlanról külön készült s több darabból álló lettárak, egybekötött könyvbe lemásoltatván, jövőre ott együtt tartatnak, az időnkint történő változások pedig, a

minden egyes ingatlanról szóló leltár után, mindenkor bejegyeztetnek."

Ekkor mondá ki az egyházkerületi közgyűlés, hogy:

"A főiskolát illető alapítványokról egy, a gazdasági tanács 1882-iki 262-ik sz. végzésében javasolt módon szerkesztendő alapítványi könyv vezetése elrendeltetik, s annak elkészítésére levéltárnok, pénztárnok és jegyző megbizatnak, — ugyancsak jegyző utasítván arra is, hogy az alapító levelekből, jövőre olyan kivonatot állítson össze, melynek alapján az alapítványi könyv vezetői, ennek rovatait betölthessék." (Lásd. 257. sz. egyházkerületi végzést.)

Ugyanekkor vette kezdetét a pénztár korszerű berendezésére s a számadások helyesebb vitelére irányuló mozgalom is. E tekintetben az első lépést oly módon tette meg a gazdasági tanács, hogy 263-ik számú végzésében egy *szakértőkből álló* bizottságot kért föl, hogy adjon javaslatot *"a pénztár czélszerűbb kezelési módjára."* A szakértők tanácskozásainak vezetésével elsőben a gazdasági tanács elnöke, majd 1883. január 31-én (54. jkőnyi szám) az akkori gymnasiumi igazgató, végül ugyanazon évi márczius 10-én a 226-ik sz. végzés szerint ismét a gazdasági tanács elnöke bizatott meg.

Nincs emlékezet a gazdasági tanács jegyzőkönyveiben, hogy vajjon a *"szakértőknek"* ekként vezetett tanácskozása minő eredménnyel végződött, de az, az 1883. január 31-én tartott gazdasági tanácsülés 66-dik számú végzéséből kitűnik, hogy ama tanácskozással párhuzamosan másnemű intézkedések is tétettek a pénztári berendezés ügyében. Ugyanis az 1882. október hóban tartott egyházkerületi gyűlés, 263-ik számú végzésében *"a főiskolai tanárkart és gazdasági tanácsot hívta fel, hogy készítsenek részletes tervet a pénztári berendezés ügyében."*

A gazdasági tanács, fent hivatolt végzésében kimondá, hogy:

"elvárja a tanárkar nyilatkozatát, s a maga részéről csak akkor felel."

A tanárkar, az 1883-iki 171-ik sz. gazdasági tanácsvégzésből láthatólag, értesíti a gazdasági tanácsot, hogy: *pár év előtt adott már javaslatot a pénztár berendezése ügyében és hogy az, akkoriban kiadatott a számvevőnek.* Ezen értesítés folytán kimondatott, hogy:

"a gazdasági tanács nem szól az ügy lényegéhez, hanem számvevőt utasítja a régi tanárkari javaslat beterjesztésére."

A tanárkari *"rég-i javaslat"* nem került elő s így az egyházkerület által bekívánt *részletes tervzet* elkészítése és benyújtása elmaradt. Mindazonáltal az ügy nem

aludott el teljesen, mert a következő 1884-ik évben, a 133-ik számú egyházkerületi végzés ismét alkalmat adott a már két ízben megszakadt tanácskozások megkezdésére. E végzésnek idevonatkozó pontja következőleg szól:

"A pénztári számadások helyesebb vezetésére vonatkozó szabálytervezet készítésénél a kezdeményezés, — legjobb belátása szerint a gazdasági tanácsra bizatik; egyházkerületi közgyűlésünk azt azonban elvárja, hogy a kérdéses szabálytervezet, tárgyalás végett már a legközelebb tartandó egyházkerületi közgyűlésre azon okból terjesztessék be, mert a helyesebb számvitelnek már az 1885. évvel megkezdése elodázhatatlanul szükségesnek tartatik."

Igy alakítottatott aztán az 1884. május 14-én tartott gazdasági tanácsülés által, 167. szám alatt, — egy 7 tagu bizottság, melynek tervezete elfogadtatván, az ugyanazon évi 267. jkőnyi szám alatt az egyházkerületre fölterjesztetett.

Az 1884. augusztus havi egyházkerületi közgyűlés 308. sz. a a tervjavaslatot egy öt tagu küldöttségnek adta ki. Ennek véleményes jelentésére az 1885. ápril 23—28. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés a következő határozatot hozta:

"A főiskolai számvitel helyesebb vezetésére vonatkozó "Javaslat"-ban indítványozott s a felülvizsgáló bizottság véleményes jelentésében elfogadásra ajánlott u. n. tömeges, vagy összesített kezelés elvét, egyházkerületi közgyűlésünk, mint magában véve helyest elfogadja ugyan, de mielőtt a főiskolai számvitelre a jövőben mélyreható, tehát a legnagyobb körültekintést igénylő jelen kérdésben érdemileg és véglegesen határozna, a főiskolai gazdasági tanácsot azzal bizza meg, hogy szakértők felkérésével a czélbavett számvitelhez szükséges pénztári fő- és segédkönyvekről stb. könnyen áttekinthető mintázatot készítsen s ennek kapcsában javaslatot terjeszzen be minél előbb az iránt, hogy a tervezett tömeges kezelés valamennyi, vagy csak némely alapoknál s mily kiterjedésben leszen fogatosítható, s végezetre, miután a javaslatban ugyan fel nem említett, de a tárgyalás során felhozott tartalékalap kérdését ezen egyházkerületi közgyűlés szintén oly lényegesnek tekinti, hogy a nélkül az összesített pénzkezelést az egyes alapok és alapítványok kétségbevonhatatlan speciális érdekeire való tekintettel alig hiszi kivihetőnek: tegyen indítványt arra nézve is, hogy a tarta-

lékalap mikép alakitassék, s mily mérvben találja ezt elkerülhetetlenül szükségesnek.

A gazdasági tanács ezen végzés felolvasása alkalmából, 1885-ik évi jegyzőkönyvének 158-ik számában, fölhevta pénztárnokot, hogy a mintázatok készítése végett szakértőket hozzon javaslatba. Ez történt 1885. május 2-án. Az ezen idő óta eltelt másfél év alatt az ügy nem fejlődött tovább.

Van azonban még a főiskolai gazdasági tanácsnak egy határozata az 1885-ik évi jegyzőkönyvben 379. szám alatt, — mely ugyancsak a pénztári kezelés javítására vonatkozik. Ennek szövege következő:

„főiskolai pénztárnok felolvassa a gazdasági tanács f. é. j. könyve 320. sz. a. megbízatásának megfelelni kívánva, javaslatát, melynek alkalmazása mellett a könyvelés, — nagyobb és lényegesebb változtatások mellőzésével, — a jelenleginél előnyösebb s tisztább lenne, különösen pedig a kamathátrálékok kitüntetése és ellenőrzése helyesebben történnek.

Határozat: *„Egyszeri elolvasás után ilyen dologban határozatilag utasítás nem lévén adható, a gazdasági tanács bizván pénztárnok ur lelkiismeretességében és szakavatottságában, azt az utasítást adja, hogy az 1883-ik évi számadás elkészítésében, — mintegy kísérletül, kövesse azt a módot, melyet a számadás minél tisztábbá és világosabbá tételére és a kamathátrálékok kitüntetésére s ellenőrzésére nézve, saját belátása szerint legcélszerűbbnek tart.”*

Végül itt említendő az 1886. május hóban tartott egyházkerületi közgyűlés 80-ik számú végzése, mely következőleg hangzik:

„... indítványoztatott, hogy a debreczeni főiskolánál több szempontból, hogy az anyagi ügyek minél célszerűbben és biztosabban kezeltessenek, nagyon kívánatos volna a számvevőszék felállítása.

Az indítvány a számvevőszék felállítása tárgyában a főiskolai gazdasági tanácshoz tételik át, hogy mennyiben volna lehetséges, szükséges és kivihető a számvevőszéknek előállítása az itteni helyzeti viszonyok között? minő viszonyban és egybekötetésben állana az magával a gazdasági tanáccsal, minő lenne annak szervezete s minő anyagi teherrel lenne egybekötötve annak felállítása? szóval az egész ügyben figyelembe véve az itteni viszonyokat, véleményes javaslatát a következő egyházkerületi gyűlésre terjeszse elő.”

Ez a „következő egyházkerületi gyűlés” 1886. augusztus hóban megtartott ugyan, de a bekívánt véleményes javaslat nem terjesztett be.

Ime tehát az eltelt négy év alatt, öt rendbeli kezdeményezés után, a tanácskozásoknak eddigi eredménye az, hogy:

a) a tömeges, vagy összesített kezelés elve elfogadtatott;

b) a pénztárnok utasított, hogy az 1883-ik évi számadás elkészítésében kövesse azt a módot, melyet... saját belátása szerint legcélszerűbbnek tart.

Egyébaránt a régi „pénztárnoki utasítás”, — a melyen alapult a pénztári ügyvezetés és berendezés — mai napig érvényben lévén: *minden a régi kerékvágásban maradt.*

III.

Az eddig előadottakból kiderül, hogy nemcsak a pénztári számadások mai vezetése, a főiskolai számvitel és könyvelés, — a pénztár kezelése és berendezése, — mint a melyek már egyszer-máskor tanácskozás tárgyává tettek, — hanem általában az egész kollégiumi vagyongazdálkodás gondos tanulmányozást, szigorú megvizsgálást és gyors intézkedéseket igényel. Szerény nézetünk szerint elérkezett a tizenkettedik óra, melyen túl a főiskola anyagi ügyeinek rendezését halasztani nem lehet!

Öntudatos vagyongazdálkodás, — tiszta és átlátszó kezelés, — egyensúly a bevételek és kiadások közt, — tartalékalap képzése és folytonos gyarapítása: mindezek oly elemi feltételek, melyek főiskolánknál kisebb-nagyobb mértékben hiányoztak ugyan, de a melyek nélkül egy folytonos fejlődésre hivatott közintézet, könnyen marta-lékává válhatik a véletlen esélyeinek!...

Időnk, alkalmunk, sőt, megvalljuk: tehetségünk sincs ahhoz, hogy e teendőkre nézve részletes tervvel álljunk elő. De ez nem is szükséges, mert hiszen e tekintetben megvannak egyházkerületünknek és főiskolánknak hivatott és szükséges organumai. Ha mindemellett is némely, — előttünk halaszthatatlannak látszó teendőre, legalább általánosságban rámutatunk: azon óhajlás által vezéreltetve teszszük azt, hogy vajha minél hamarabb megszűnének mindazon aggodalmak, melyek főiskolánk anyagi viszonyaira vonatkozólag manapság indokoltan támaszthatók. Nézetünk szerint:

1. A kollégium ingatlanainak és alapítványainak nyilvántartására vonatkozó intézkedések továbbra is fentartandók. Ehhez képest a „leltárkönyv”, — melyről az 1882-ik évi 132-ik számú, — továbbá az „alapítványi

könyv", — melyről az ugyanazon évi 257-ik számú egyházkerületi végzés intézkedik, — rendszeresen vezetendő.

A nyilvántartás szempontjából egybegyűjtendők és évről-évre kiigazítandók s kipótolandók a főiskolai gyűjtemények és ingóságok leltárai is s az illető közegek használatára ezen leltárakról csak másolatok adandók.

2. *A főiskolai számadások és a költségvetések szoros kapcsolatba hozandók.*

Elsőben is, a mi a számadást illeti: annak ki kell terjeszkedni a bevételeken és kiadásokon kívül a hátrálékok pontos feltüntetésére is. A tételek úgy csoportosítandók, hogy az áttekintés könnyű és tiszta legyen.

Nem szükséges bizonyítani, hogy az öntudatos vagyongazdálkodás egyik alapfeltétele és postuluma a pontos és megbízható költségvetés. E nélkül a „véletlen“ a gazda, a mint ezt főiskolánk pénzügyi fejlődése is igazolja. Az is tul van minden kétségen, miszerint a költségvetés nemcsak arra való, hogy a bevételekről és a kiadásokról előleges tájékoztatást nyújtson, hanem arra is, hogy a számadás tételei, — a jogosultság szempontjából, — annak tételei által ellenőrizhetők legyenek. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha a számadás és költségelölírányás között a czimekre, a csoportosításra és az időre nézve teljes az egyezés.

A tapasztalat beigazolta, hogy főiskolánknál a költségvetés csakis tanévre szólhat. Eltekintve a polgári évre szóló négy első költségvetési kísérlettől, — melyek teljesen hasznavetetlenek valának, — világos ez már csak azon körülménynél fogva is, hogy főiskolánknál nemcsak a tanügyi szükségletre, hanem a bevételek némely főttételére nézve is nem polgári, hanem iskolai évenként állanak elő oly nagyobb mérvű hullámzások, melyeknek számításbavétele nélkül a költségvetés csakis a hozzávetések homályos terén mozoghat. Érezte ezt a főiskola gazdasági tanács is, mert a mint a költségvetés komolyabb figyelem és érdeklődés tárgya lett: mindjárt iskolai évre készítetté azt. Ily körülmények közt nincs egyéb hátra, mint a számadásokat is iskolai évre készíteni.

A költségvetés a megelőző évi számadás alapján készül. Egybeállításáról a főiskolai gazdasági tanács oly időben gondoskodik, hogy a második, vagy nyári egyházkerületi közgyűlés előtt kinyomattatván, az egyházkerületi közgyűlés tagjai közt szétszathassék s ekként komoly és tüzetes megvitatás tárgyává tétethessék. A jóváhagyott költségvetéstől való bárminemű eltérés kimerítőleg indokolandó, ez okból a költségvetésnek egy hitelesített példánya a számadás okmányaihoz csatolandó.

A június hó 30-án lezárt számadást pénztárnok legkésőbb szeptember 1-ig tartozik beadni a főiskolai gazdasági tanácshoz, mely a megvizsgálásról úgy intéz-

kedik, hogy az első, vagy tavaszi egyházkerületi közgyűlés határozhasson a felmentés tárgyában.

3. *Minden biztos tőkével bíró alapítványnak és minden csoportnak egyetlenegy adósa legyen: a „tőke“, — helyesebben, — a „főiskolai pénztár“, mely a tőkéket a maga rizikójára gyümölcsözteti, ugy azonban, hogy a jelenlegi pénzvviszonyok közt a IV-ik csoportnak (nyugdíjintézet) 6, — a többinek pedig 45%-ot biztosít, melyből kezelésért semmitem vonatik le. Egyébaránt a kamatláb időről-időre, a tőkék után járó összes jövedelem állásához s a hazai pénzvviszonyokhoz képest, a költségvetés keretében szabandó meg.*

Az „összesített kezelés elve“, az 1885-ik évi 115-ik számú egyházkerületi végzésből láthatólag, elfogadtatott, de — nézetünk szerint, — ezen elvnek gyakorlati érvényesítését sokkal könnyebbé tenné az, ha a jövedelemnek, az egyes alapítványok között azok tőkái arányában, az év végével leendő kiosztása helyett, — miként a bizottsági jelentés javasolja: a fentebbi javaslat fogadtatnék el.

Egyházkerületileg elrendeltetett, hogy az „építettő pénztári“ kölcsönöktől 4.5 %-os kamat számítandó (1885 : 114) az illető alapoknak. Hogy a 100,000 frtnál nagyobb összegre rugó kölcsönök mely alapokból nyujtassanak: e tekintetben a pénztárnok saját belátására van utalva. Tőle függ az is, hogy a szintén 4.5%-ot jövedelmező pénzüintézeti betétek, mely alapokra irassanak. Igy tehát teljes bizonytalanság uralkodik az egyes alapoknál a kamatlábra nézve. Ennél az állapotnál sokkal megnyugtatóbb, ha ki van mondva, hogy minden alap egyformán 4.5% mellett gyümölcsözök.

Hogy már az általános szabály mellett, egy némely alapra nézve tehető-é, és mennyiben kivétel: azt az elfogadott alapítólevél és az adott viszonyok alapján lehet eldönteni.

Megjegyezzük végül, hogy a jövedelmeknek év végén leendő aránylagos kiosztása mellett pontos előírányzást sohasem lehetne készíteni s a kifizetéseknek év folyamában a nélkül kellene megtörténni, hogy a kifizethető összegek mennyisége tudva volna. Ezen eljárási mód ok nélküli komplikációkra és zavarokra adna alkalmat.

4. *Hogy az egyszerű, vagy kettős könyvvezetés alkalmaztassék-é: az szerintünk mellékes kérdés. Egyik úgy, mint a másik megfelelhet e célznak. A fő az, hogy a számvitel tiszta, átlátszó és könnyen ellenőrizhető legyen. Az idevonatkozó döntés alkalmával a fősuly a takarékosági szempontra fektetendő.*

5. *Az 1884. január 1-től 1886. június 30-ig terjedő időszakokról egybefoglalva állítandók össze a főiskolai számadások. Az ekként harmadfél évről szóló számadás*

*a ránk jövő tavaszi egyházkerületi közgyűlésig szabály-
szerűleg meg is vizsgálendő számvevő és a gazdasági
tanács által.*

Hogy az időközben eltelt polgári évek utolsó napján hogyan állottak a bevételek és kiadások, a tőkék stb. mindez igen érdekes, sőt tanulságos is volna, de talán csalódás nélkül kimondhatjuk, hogy mégis hasznosabb, sőt szükségesebb a számadások rendbehozásával minél előbb megközelíteni a folyó évet, a mi csakis úgy lehetséges, ha az összeállítás és megvizsgálás aktusa háromról egyre redukáltatik. Ezen eljárás semminemű zavarra és nehézségre sem ad alkalmat, sőt az áttekintést az egybefoglalás még teljesebbé teszi. Ha az 1883-ik évre vonatkozólag létesült háromféle számadásnál egyáltalában semmiféle tárgyi nehézség sem merült fel azon ok miatt, hogy a Varga örökösök számadása 48 napra, a Hegedüs Sándor h. pénztárnoké mintegy 4 és fél hónapra, a Győry Elek pénztárnoké pedig egy félévre terjedt ki: bizvást állitható, hogy a letelt 2 és fél évről egybefoglalandó számadás sem fog tárgyi nehézségeket támasztani.

6. *Tartalékalap.* Az „összesített kezelés“ életbeléptetése esetén a külön rendeltetésű tőkék, vagyis a külön alapok szoros érdekközösségbe, mondhatnók: „egymást biztosító viszony“-ba lépnek egymással. Míg a jelenlegi atomizáló rendszer mellett, — midőn t. i. minden egyes alap egy-egy külön pénztárt képez a maga elkülönített tőkéjével, adósságával, jövedelmével, hátralékával és esetleges veszteségeivel, könnyen előfordulhat tőkeporladás, vagy plane a végleges megsemmisülés: addig az összesített kezelés az egyes alapokból megteremti az egységes „főiskolai pénztárt“, mely azokat szerves összeköttetésbe hozva, elejét veszi az őket fenyegető veszedelemnek. Az egyes alapok érdekeinek megóvása szempontjából tehát a tartalékalap képzése nem feltétlenül szükséges. Ámde a főiskola szellemi érdekeinek s fejlesztésének biztosítása megköveteli a tartalékalap létesítését, a melyre nézetünk szerint a következő források volnának felhasználhatók:

a) A főiskolai pénztárban az egyes alapok kielégítése és a szükségletek fedezése után az összes jövedelemből megmaradt rész.

b) Az u. n. „reménybeliségek“ (lásd 188^{6/7}-iki költségvetés), helyesebben: „bizonytalanok.“

c) Adományok.

Ezen tartalékalap gyarapítására az összes jövedelemnek legalább 1%-ka évenként tőkésítendő.

Végszó.

Ezen javaslatok életbeléptetése esetén:

1. A főiskola vagyoni helyzetének áttekintése bármikor megejthető.

2. Az egyes alapok közötti ideiglenes, vagy állandó, kamattal, vagy kamattal nélküli kölcsönzések, — továbbá a pénzügyi betéteknek és a készpénznek az egyes alapok közötti szétosztása, — végül az egyes tőkésített összegeknek és kamataiknak sokszor nagyon számos alap közötti szétforgácsolása beszüntetetté: a pénztári számvitel, könyvelés és számadás sokkal egyszerűbb, áttekinthetőbb és ellenőrizhetőbb leend.

3. A hátralékok kimutatása és folytonos evidenciában tartása lehetővé válván: egy oly vagyonszám kerül tüzetes számadás alá, mely eddig rendszeres ellenőrzés tárgya nem volt.

4. A pénztári számadás és a költségelőirányzás kellő viszonyba hoztatván: a számadásvizsgálás a számtételek helyességén kívül a bevétel és kiadás tételeinek jogosultságára is könnyű szerrel kiterjeszhető, — ennél fogva a jelenlegi organumokon kívül még egy számvevőszék szervezése merőben feleslegessé válik.

5. A kezelési hatod szedése, — mely különben a tőkepénztár segélyére szoruló csoportoknál ma is felesleges, — beszüntetetté: ezen körülmény is közrehat a számvitel és számadások egyszerűbbé tételére.

6. A számadások egybeállításának és megvizsgálásának elvalahára megközelíti a folyó évet, illetőleg ezentúl közvetlenül és szabály szerint követi az iskolai, vagyis pénztári évet.

7. Az anyagi helyzet valódi képe mindenkor felismerhető levén: a fölmerülő újabb szükségletek megbírálásánál határozott és hitelt érdemlő számadatok alapján lehet eljárni.

8. A költségvetések kinyomatása, kiosztása, egyszóval nyilvánosságra hozása által úgy az egyházkerületi közgyűlés tagjai, mint általában a nagy közönség, kellő tájékozást nyernek a főiskola anyagi viszonyairól.

Debreczen, 1886. november 7.

Elek Lajos m. k.
tanár s egyházker. aljegyző.